Payamdaily.ir
نخستین روزنامه صبح البرز
پیام آشنا
شماره ۳۱۱۴
شنبه/ ۳۰ آبان/ ۱۴۰۵
۱۱ / جمادی الثانیه/ ۱۴۴۸
21 / November / 2026

صاحب امتیاز: موسسه همگامان اندیشه زمان
مدیرمسئول: محمود حیدری سردبیر: باهره حیدری
نشانی: کرج، بلوار تعاون، خیابان فرهنگ، جنب کانون کارشناسان رسمی دادگستری
تلفن: ۳۲۵۳۳۸۳۸-۳۲۵۳۴۳۴۳-۰۲۶ فکس: ۳۲۵۳۰۱۰۱
امتیاز در طرح ارزیابی کیفی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی: ۶۷/۸۰

غزل ۵۳ امروز با حافظ

دی در گذار بود و نظر سویِ ما نکرد
بیچاره دل که هیچ ندید از گذارِ عمر
اندیشه از محیطِ فنا نیست هر کـه را
بر نقطه دهانِ تو باشد مدارِ عمر

غزلانه

نور ماه و انجم و خورشید
پیش من یکی است
آن کـه ایـن آیینه‌ها را
می‌کند روشن یکی است
صائب

افق کرج اوقات شرعی فردا

اذان صبح	طلوع آفتاب	اذان ظهر	غروب آفتاب	اذان مغرب
۰۵:۲۱	۰۶:۴۹	۱۱:۵۲	۱۶:۵۵	۱۷:۱۵

برگه زندگی برای کسانی که آن را خوب می‌شناسند، آسان است...
چارلز داروین

گزارش روز

رؤیای اتحاد ۸ کشور خلیج‌فارس؛

آیا منابع مشترک، منافع مشترک می‌سازند؟

همگرایی ایران، عراق و شش کشور عربی حاشیهٔ خلیج‌فارس می‌تواند ظرفیت اقتصادی و ژئوپلتیکی عظیمی ایجاد کند؛ اما جغرافیای مشترک لزوماً به معنای منافع مشترک نیست.

به گزارش پیام آشنا به نقل از عصر ایران، «شیخ محمد بن عبدالرحمن بن جاسم آل ثانی» (نخست‌وزیر و وزیر خارجهٔ قطر)، به‌تازگی در نشست اتحادیهٔ آکسفورد انگلیس بر ضرورت آغاز گفت‌وگوی منطقه‌ای بین ایران و کشورهای خلیج‌فارس تأکید کرده و گفته قطر از سال ۲۰۱۵ خواهان چنین مذاکراتی بوده است. طرفین باید برای رفع نگرانی‌های متقابل به تفاهم برسند. گسترش همکاری‌های اقتصادیِ ایران، عراق و کشورهای عربی خلیج‌فارس می‌تواند زمینه‌ساز رشد و توسعهٔ کشورهای منطقه شود.

او تأکید کرده مذاکرات ایران و آمریکا باید ادامه یابد و انتظار توافق ایده‌آل، نباید مانع دستیابی به توافقی عملی برای کاهش تنش‌ها شود. آل ثانی گفته قطر به‌رغم دشواری شرایط، میانجی‌گری را ادامه داده و مقام‌های این کشور طی یک هفته پنج بار به تهران سفر کرده‌اند. نخست‌وزیر قطر هشدار داده راه‌حل نظامی اختلافات را حل نمی‌کند و فقط هزینه‌های انسانی و امنیتی را افزایش می‌دهد.

او حل مسئلهٔ هسته‌ای ایران، تضمین آزادی کشتی‌رانی، امنیت خلیج‌فارس و تشکیل کشور مستقل فلسطین را از الزامات منطقه برشمرده و بر توقف حملات، خروج نیروهای اسرائیلی از غزه و رعایت آتش‌بس در لبنان تأکید کرده است. در پایان نیز خواهان مذاکرات چندجانبهٔ ایران و کشورهای شورای همکاری خلیج‌فارس برای ایجاد نظام امنیتی مشترک بر پایهٔ تضمین‌های متقابل شده و تأمین هم‌زمان منافع کشورهای منطقه را ضروری دانسته است.

ایدهٔ تشکیل اتحادیه‌ای متشکل از ایران، عراق، عربستان، امارات، قطر، کویت، بحرین و عمان، در نگاه نخست چشم‌اندازی جالب ترسیم می‌کند؛ بازاری با حدود ۲۰۰ میلیون نفر جمعیت، منابع عظیم نفت و گاز و موقعیت راهبردی در مسیر تجارت جهانی. طرفداران این دیدگاه معتقدند اگر این کشورها اختلافات تاریخی و رقابت‌های سیاسی را کنار بگذارند و بر پایهٔ احترام متقابل، عدم مداخله و امنیت جمعی همکاری کنند، به یکی از قطب‌های اقتصادی و ژئوپلتیکی جهان تبدیل می‌شوند.

ببینیم این طرح چه جنبه‌هایی دارد و تا چه‌حد واقع‌بینانه است؟ کشورهایی که دربارهٔ امنیت، نظم منطقه‌ای، متحدان خارجی و حتی تعریفِ تهدید به توافق نمی‌رسند، تا چه‌اندازه می‌توانند متحد شوند؟ مسئله فقط اختلافات تاریخی نیست؛ بخش مهمی از این تعارض‌ها در سیاست کنونی منطقه جریان دارد.

پیشنهادی مسبوق به سابقه

آل ثانی به زبان صلح و هم‌گرایی از ایجاد چارچوب امنیت منطقه‌ای با مشارکت ایران سخن گفته و همکاری اقتصادی را افقی دست‌یافتنی تصور کرده است، ولی نخستین‌بار نیست که چنین پیشنهادی مطرح می‌شود. این ایده پیش از این نیز بارها مطرح شده و مسبوق به سابقه است. در دههٔ ۱۹۷۰ وزرای خارجهٔ هشت کشور ساحلی خلیج‌فارس حول ترتیبات امنیت جمعی گفت‌وگو کردند، ولی توافقی حاصل نشد. در سال ۱۹۸۱، شورای همکاری خلیج‌فارس با عضویت شش کشور عربی شکل گرفت و ایران و عراق از آن بیرون ماندند.

حسن روحانی در سال ۲۰۱۹ ابتکار صلح هرمز را با هدف ایجاد سازوکار همکاری میان همین هشت کشور مطرح کرد. در اکتبر ۲۰۲۶ وزیر خارجهٔ عمان بر ضرورت شکل‌گیری چارچوب امنیتی و اقتصادی با مشارکت ایران و عراق تأکید کرد. درنتیجه، ایدهٔ همکاریِ فراگیر در خلیج‌فارس، ابتکار انحصاری و این‌زمانی قطر نیست؛ بازتاب دغدغه‌ای دیرینه است که آیا می‌توان امنیت منطقه را بدون مشارکت همهٔ کشورهای ساحلی تأمین کرد؟

ظرفیت اقتصادی یا قدرت کاغذی؟

تصور چنین اتحادی از نظر اقتصادی بی‌پایه نیست. مجموع تولید ناخالص داخلی این هشت کشور طبق آمار سال‌های اخیر در محدودهٔ ۳ تریلیون دلار قرار می‌گیرد و جمعیت انباشتهٔ این مناطق حدود ۲۰۰ میلیون نفر است. عربستان و امارات از قطب‌های سرمایه‌گذاری و تجاری منطقه‌اند، قطر از صادرکنندگان اصلی گاز طبیعی مایع است، ایران و عراق منابع عظیم انرژی و بازارهای مصرف قابل توجه دارند و کویت، بحرین و عمان از ظرفیت‌های مالی و تجاری مهمی برخوردارند.

این مجموعه در صورت یکپارچگی می‌تواند بازار عظیمی برای سرمایه‌گذاری، صنعت، فناوری و تجارت ایجاد کند. با این‌حال، جمع‌زدن تولید ناخالص داخلی کشورها به معنای شکل‌گیری اقتصاد واحد نیست. تحریم‌های ایران، تفاوت نظام‌های بانکی، محدودیت انتقال سرمایه، قوانین تجاری ناهمگون و شکاف بهره‌وری، موانع جدی هم‌گرایی‌اند. افزون بر این، وابستگی بخش بزرگی از اقتصادهای منطقه به صادرات مواد خام، آن‌ها را در برابر نوسانات بازار انرژی آسیب‌پذیر می‌کند.

انرژی نقطه‌قوت است و منشأ رقابت

اهمیت این کشورها در بازار جهانی انرژی انکارناپذیر است. در سال ۲۰۲۵، روزانه حدود ۲۰ میلیون بشکه نفت و فراورده‌های نفتی از تنگهٔ هرمز عبور کرد؛ مسیری که نزدیک به یک‌چهارم تجارت دریایی نفت جهان و حدود یک‌پنجم تجارت جهانی گاز طبیعی مایع به آن وابسته است.

هماهنگی هشت کشور می‌تواند قدرت چانه‌زنی را افزایش دهد، ولی منافع شان یکسان نیست. عربستان به حفظ جایگاهش در مدیریت عرضهٔ نفت اهمیت می‌دهد؛ امارات در کنار انرژی، توسعهٔ تجارت و خدمات مالی را دنبال می‌کند؛ قطر منافع ویژه‌ای در بازار گاز دارد و ایران و عراق نیز با اقتضائات متفاوتِ تولید و صادرات مواجه‌اند. اختلاف بر سر سهمیهٔ تولید در اوپ و اوپک‌پلاس نشان می‌دهد حتی منافع مشترک در بازار انرژی هم رقابت را از بین نمی‌برند. منابع مشترک الزاماً سیاست مشترک ایجاد نمی‌کنند

تضاد منافع و تعریف متفاوت از امنیت

مهم‌ترین مانع تحقق این ایده، اختلاف در برداشت کشورها از امنیت و نظم مطلوب منطقه است. ایران خواهان کاهش حضور نظامی آمریکا و ترتیبات امنیتی با محوریت کشورهای منطقه است. در مقابل، شماری از دولت‌های عربی، به‌ویژه کشورهای کوچک‌تر خلیج‌فارس، تضمین‌های امنیتی واشنگتن و همکاری نظامی با آمریکا را از پایه‌های اصلی امنیتشان می‌دانند. حضور آمریکا برای این کشورها صرفاً انتخاب دیپلماتیک نیست؛ بخشی از محاسبات دفاعی و موازنهٔ قدرت است.

رقابت ایران و عربستان بر سر نفوذ منطقه‌ای، اختلاف تهران و ابوظبی دربارهٔ جزایر سه‌گانه، نگرانی برخی دولت‌های عربی از نقش ایران در عراق و تفاوت مواضعشان در قبال بحران‌های منطقه‌ای مانع شکل‌گیری درک مشترک از تهدیدهاست.

حتی بین کشورهای عربی هم اختلافات جدی وجود دارد. بحران محاصرهٔ قطر در سال ۲۰۱۷ نشان داد اشتراک زبانی، جغرافیایی و حتی عضویت در سازمان منطقه‌ای برای جلوگیری از تقابل کافی نیست. اختلافات عربستان و امارات حول سیاست نفتی، رقابت اقتصادی و نفوذ منطقه‌ای نشان می‌دهد شرکای نزدیک می‌توانند در بزنگاه‌های مهم در برابر یکدیگر قرار گیرند. مخالفت عمان با پیشنهاد تبدیل شورای همکاری خلیج فارس به اتحادیهٔ سیاسی در سال ۲۰۱۳ هم نشانه‌ای از نگرانی اعضا دربارهٔ واگذاری اختیارات ملی به ساختار فراملی است.

نقش قدرت‌های خارجی و بیم سلطهٔ همسایگان

مانع دیگر به مناسبات این کشورها با قدرت‌های جهانی بازمی‌گردد. آمریکا، چین و روسیه منافع اقتصادی و راهبردی مهمی در منطقه دارند. کشورهای عربی خلیج‌فارس روابط دفاعی و اقتصادی گسترده‌ای با واشنگتن دارند و چین شریک تجاری و خریدار مهم انرژی است. ایران در این بین، مناسبات راهبردی متفاوتی با پکن و مسکو دارد.

تشکیل بلوک منطقه‌ای می‌تواند قدرت چانه‌زنی اعضا را افزایش دهد، اما لزوماً به استقلال کامل از قدرت‌های خارجی نینجامد. کشورهای کوچک‌تر ممکن است نگران سلطهٔ همسایگان بزرگ‌ترشان باشند. چه تضمینی به بحرین، قطر و کویت می‌توان داد که ساختار مشترک به ابزاری برای اعمال نفوذ تبدیل نشود؟ برابری اعضا و حفظ استقلال تصمیم‌گیری نیز موضوعی دشوار و مناقشه‌برانگیز است.

چرا همکاری محدود هم دشوار است؟

می‌توان استدلال کرد که لازم نیست همهٔ اختلافات در بدو همکاری حل شوند و کشورها می‌توانند از تجارت، سرمایه‌گذاری یا امنیت دریایی شروع کنند، اما در منطقه‌ای که مسائل اقتصادی هم به محاسبات امنیتی گره خورده‌اند، حتی همکاری محدود از رقابت سیاسی تأثیر می‌پذیرد. اتصال شبکه‌های انرژی، توسعهٔ خطوط لوله، سرمایه‌گذاری در بنادر و ایجاد کریدورهای ترانزیتی به اعتماد و ثبات تصمیمات دولت‌ها نیاز دارد. تحریم‌ها، اختلافات مرزی و دریایی و نگرانی از وابستگی اقتصادی به رقیب می‌توانند پروژه‌های مشترک را متوقف کنند.

همکاری امنیتی دشوارتر است. پیمان دفاع جمعی مستلزم تعریف تهدید مشترک و تعهد به حمایت از یکدیگر در زمان بحران است. آیا اعضا حاضرند در صورت درگیریِ یک کشور با قدرت خارجی، فارغ از روابطشان با آن قدرت وارد عمل شوند؟ آیا ایران و کشورهای عربی می‌توانند حول حضور نظامی آمریکا به توافق برسند؟ تا زمانی که پاسخ روشنی به این پرسش‌ها وجود نداشته باشد، سخن گفتن از نظام امنیتی مشترک آرمان‌گرایانه است.

نگاه واقعیت محور به هم‌نشینیِ کشورهای منطقه

اتحاد هشت کشور خلیج فارس در صورت تحقق می‌تواند به ایجاد یکی از قطب‌های مهم اقتصاد و انرژی جهان بینجامد، اما تبدیل این ظرفیت به قدرت سیاسی و نظامی یکپارچه به اعتماد راهبردی، تعریف مشترک از امنیت و پذیرش قواعدی نیاز دارد که منافع همهٔ اعضا را تضمین کند.

دولت‌های منطقه هنوز امنیتشان را در نسبت با قدرت و نفوذ همسایگان تعریف می‌کنند. از این‌رو، بسیار محتمل است که بخشی از منافع اقتصادی همکاری را نادیده بگیرند تا استقلال راهبردی یا امنیت سیاسی‌شان حفظ شود. ایدهٔ اتحاد هشت کشور نمایی از قابلیت منطقه است، نه طرحی عملی برای آیندهٔ نزدیک. همکاری مورد و مقطعی ناممکن نیست، اما پیمان پایدار و نهادمند با تعهدات متقابل بسیار دشوار به نظر می‌رسد. تجربهٔ چند دههٔ گذشته نشان داده توافق بر سر منافع مشترک، بدون توافق بر نظم سیاسی و امنیتی دوام چندانی نخواهد داشت. تا زمانی که کشورهای منطقه امنیتشان را در تضعیف یا مهار یکدیگر می‌جویند، رؤیای اتحاد هشت‌جانبه بیشتر به آرمان ژئوپلتیک شباهت دارد تا چشم‌اندازی دست‌یافتنی. آنچه مسلم است امنیت پایدار با دم‌زدن از گفتمان صلح به دست نمی‌آید؛ اتحاد واقعی در گرو تغییر محاسباتی است که در آن همکاری با همسایه، کم‌هزینه‌تر و مطمئن‌تر از تقابل باشد.

برش

بیش از یک میلیارد سال از تاریخ زمین گم شده است!

سنگ‌های زمین در برخی مکان‌ها بیش از یک میلیارد سال تاریخ را از دست داده‌اند اما رشد و سقوط آهسته قاره‌ها ممکن است توضیح دهد که چگونه آن فصل‌ها ناپدید شدند.

به گزارش پیام آشنا به نقل از نیچر، مطالعه‌ای که توسط پژوهشگران استرالیایی دانشگاه واونگونگ (UOW) انجام شده است، نشان می‌دهد که صعود و سقوط آهسته قاره‌ها به ایجاد ناهماهنگی بزرگ، شکاف بزرگی در رکورد زمین‌شناسی زمین کمک کرده است. تحقیق انجام شده، این تاریخ گمشده را به جریان‌های سنگ داغ در گوشته پیوند می‌دهد که قاره‌ها را به صورت عمودی طی صدها میلیون سال حرکت می‌دادند.

به طور معمول، لایه‌های سنگ مجموعه‌ای از رویدادها را حفظ می‌کنند و رسوبات جوان‌تر در بالای لایه‌های قدیمی‌تر جمع می‌شوند. در ناهماهنگی بزرگ، آن دنباله پرش می‌کند: سنگ‌های رسوبی از حدود آغاز دوره کامبرین، تقریباً ۵۴۰ میلیون سال پیش، مستقیماً بر روی سنگ‌های کریستالی بسیار قدیمی‌تر از جمله گرانیت بیش از یک میلیارد سال، قرار دارند.

کتابی را تصور کنید که بخش بزرگی در وسط آن پاره شده است. عدم انطباق بزرگ همان شکاف در داستان زمین است که روایت از فصل‌های اولیه مستقیماً به بخش بسیار بعدی داستان می‌رود. تحقیقات نشان می‌دهد که این صفحات به طور تصادفی گم نشده‌اند.

مدل‌ها نشان دادند که جریان‌های گوشته‌ای، هسته‌های قاره‌ای باستانی لورنتیا، بالتیکا (شمال اروپا) و شمال چین را در دوران نئوپروتروزوئیک، از حدود یک میلیارد تا ۵۴۰ میلیون سال پیش، بالا آورده‌اند. این بالاآمدگی طولانی‌مدت، سنگ‌ها را در معرض فرسایش قرار داده است. پس از این دوران، دوره کامبرین آغاز شد؛ زمانی که حیات جانوری به طرز چشمگیری متنوع شد.

منطقه "گرند کنیون" یکی از بارزترین نمونه‌های این شکاف زمین‌شناسی را آشکار می‌کند. این دره در جایی قرار دارد که زمانی قاره باستانی لورنتیا (آمریکای شمالی امروزی) بوده است. مرزهای مشابهی در اروپا، استرالیا، آفریقا و آسیا دیده می‌شود؛ اگرچه فواصل گمشده از حدود ۲۰۰ میلیون سال تا بیش از یک میلیارد سال متغیر است.

ردیابی تاریخ گمشده زمین

توضیح ناهمگونی بزرگ مستلزم در نظر گرفتن هم جابجایی سنگ و هم بقای سطح فرسایش یافته در زیر رسوبات جوان‌تر است. اگرچه دانشمندان توضیحات متعددی ارائه داده‌اند، اما این ایده‌ها به طور کامل در برابر رفتار زمین در طول زمان آزمایش نشده‌اند. برای بررسی، محققان همرفت گوشته را در طول صدها میلیون سال مدل‌سازی کردند. گوشته از سنگ‌های داغ و جامدی تشکیل شده است که بسیار آهسته جریان دارند. جریان‌های آن می‌توانند به آرامی بخش‌های عظیمی از زمین را بلند کنند یا به آنها اجازه دهند که غرق شوند.

چگونه قاره‌های در حال غرق شدن، شکاف را حفظ کردند

مرحله بعدی به حفظ آنچه فرسایش از خود به جا گذاشته بود، کمک کرد. در طول دوران فانروزوئیک که ۵۴۰ میلیون سال گذشته را در بر می‌گیرد، هسته‌های قاره‌ای به تدریج فرو رفتند. دریاها در سراسر سطوح فرسوده آنها گسترش یافتند و رسوبات انباشته شده، مرز بین سنگ‌های باستانی و سابقه زمین‌شناسی جوان‌تر را دفن کردند.

الگوی مدل شده با جغرافیای شواهد مطابقت داشت. آمریکای شمالی، شمال اروپا و شمال چین، جایی که عدم انطباق بزرگ به خوبی حفظ شده و مستند شده است، همگی افزایش طولانی مدت و به دنبال غرق شدن را نشان دادند که محققان پیشنهاد کردند.

توضیحات زیادی برای عدم انطباق بزرگ ارائه شده بود، اما تعداد کمی از آنها در برابر نحوه رفتار واقعی زمین در طول زمان آزمایش شده بودند. ارائه راه حلی برای این معمای زمین شناسی بسیار هیجان انگیز است.